

Notorita v novém soudním řádu.

§ 269. nového s. ř. obsahuje toto ustanovení: Okolnosti soudu vůbec známé nepotřebují důkazu. K tomu podotýkají motivy vládní osnovy: Při charakterisování notority (všeobecné známosti), jež činí vedení důkazu zbytečným, nepostavila se v popředí známost místní, ježto jest zajisté možno, že jistá okolnost, o níž lze říci, že v jistém místě jest tak známou, že ji možno označiti jako místně známou, přece zůstane soudu neznámou. Pro soudce bude jen tehdy důkaz zbytečným, je-li okolnost u soudu vůbec známa. Při rozhodování o tom, je-li nějaká skutečnost všeobecně známou (notorickou), rozuměti jest soudem veškeren personal soudu. Jestliť on jednak částí společnosti, jejímž pozorování nikdo nemůže uniknouti, jednak nositelem funkce veřejné, jakožto takový. Aby se však uváděly zákonné domněnky o této souvislosti jakožto důvody osvobozující od důkazu, nezdá se býti oprávněným, ježto zákonné domněnky začasť nesprošťují povinnosti důkazní, nýbrž způsobují jen změnu průvodů nebo přesunutí břemene průvodního.

Při otázce, co je vůbec známým, již nechává § 269 nového s. ř. nerozhodnutou, bude míti spíše význam posouzení a uvážení soudcovy, neboť, aby se zde jisté hranice vymezily, bylo zákonodárci obtížno. Zůstává tudíž pojem všeobecné známosti stále sporným. Též od praxe lze se nadíti jen objasnění jednotlivých případů. Vymezení pojmu tohoto zůstane závislým na oné míře volnosti, kterou výklad § 269 sobě uhájiti dovede.

Noty a listy závěrkové (smluvenky).**I. Pojem.**

1. Závěrkové noty nevydávají strany, nýbrž zpravidla obchodní dohodci, takže nota jimi vydaná jeví se býti osvědčením obchodů jimi sprostředkovaných; jen při obchodech, které ihned nemají býti splněny, jest závěrkovou notu stranám k jich podpisu dodati a každé straně jest stejnopis druhou stranou podepsaný doručiti, resp. zaslati. Platnost obchodu není však ani od podpisu stran ani od doručení nebo přijetí závěrkové noty odvislou; naopak odepře-li jedna strana přijetí nebo podpis noty, musí obchodní dohodce druhé straně o tom bez odkladu oznámení učiniti (čl. 73 obch. z.). Neboť nelze platnost obchodů obchodními prostředkovateli sjednaných učiniti závislou na podpisu a přijetí závěrkové noty, poněvadž již řádně vedený denník obchodního dohodce činí z pravidla důkaz o uzavření obchodu či jeho obsahu (čl. 77 obch. z.).

2. Závěrkové listy vydávají sobě navzájem zpravidla kupci o obchodech, jež mezi sebou učinili; kupec zasílá prodávateli závěrkový list, a tento má kupci vydati vzájemný list závěrkový, který souhlasí s listem jemu zasláným. Touto výměnou závěrkového listu a vzájemného listu závěrkového stává se obchod hotovým (perfektním). Byla-li tedy umluvena výměna závěrkových listů, skuteční se dotýčné jednání teprve tehdy, až tyto listy oběma stranám doručeny budou (§ 884 o. o. z.). Totéž platí, i když takové výslovné úmluvy nebylo tehdy, je-li při dotýčném oboru obchodním výměna závěrkových listů obvyklou.

II. Forma a obsah.

1. Závěrkové noty: Tyto musí úplně souhlasiti s denníkem obchodního dohodce a proto v nich obsaženy býti musí tytéž znaky obchodu, které obsahuje denník — tedy jména stran, čas uzavření, označení předmětu a podmínky obchodu (čl. 72 obch. z.).

2. Závěrkové listy: Závěrkové listy nejsou zvláštními formálnostmi vázány; přes to jest však udati v nich podstatné podmínky obchodu. Poněvadž zřizují se závěrkové listy z pravidla o koupích nebo prodejkách, bývá v nich užito úsloví: »prodávám Vám« se strany prodatele a se strany kupce: »kupuji od Vás«. Závěrkové listy mají dále obsahovati: přesný popis předmětu koupě nebo prodeje dle quantity i quality, cenu jednotnou i úhrnnou, lhůtu dodávací a způsob dodání, místo platební, resp. místo plnění, vedlejší podmínky (výlohy dopravní, celní, diskont atd.), posléze též nezřídka ustanovení o tom, že se kontrahenti pro případ sporů podrobují soudu rozhodčímu, datum a podpis.

III. Průvodní moc.

1. Závěrkové noty. Čl. 77 obch. z. poskytuje ve příčině průvodní moci závěrkových not soudci pole ještě rozsáhlejší tím, že ponechává jeho uvážení, má-li — právě tak jako při denníku obchodního dohodce — větší nebo menší víru jim přikládati. Soudce může zcela volně uvážiti, poskytují-li závěrkové noty úplný důkaz o obchodu — čemuž by tak bylo, kdyby v daném případě všechny ostatní okolnosti nezavdávaly podnět k pochybnostem o perfektním uzavření obchodu — tak zvláště dozná-li se jedna ze stran, nebo svědčí-li jiné důkazy platnosti obchodu. Soudce může však vzhledem k zvláštnímu případu a vzhledem ku podanému odvodu (protidůkazu) přihlížeti ku závěrkovým notám jako k důkazu neúplnému a může potom — byla-li nabídnuta přísaha doplňovací obchodního dohodce — žádati přísežné stvrzení obchodního dohodce. Obzvláště má soudce dle svého volného přesvědčení uvážiti tu okolnost, zda pro posouzení dotyčného sporu odepření přijetí nebo podpisu závěrkových not jednou ze stran má význam čili nic (čl. 77 obch. z.).

Ustanovení obch. z. byla novým soudním řádem v platnosti zachována s tou odchylkou, že doplnění neúplného důkazu lze provésti pouze průvody novým soudním řádem připuštěnými (přísaha nahrazena přísežným výslechem) (§ 295 a 371 nov. s. ř.).

Ustanovení čl.: 72, 73, 76, 77 a 79 obch. z. o závěrkových notách a jich průvodní moci platí patrně jen o přísežných a úředně ustanovených dohodcích, nikoli též o soukromých prostředkovatelích a jednatelích. Co platí o závěrkových notách přísežných a oprávněných dohodců obchodních vůbec, vztahuje se bez odporu i na závěrkové noty vydané bursovními sensály v přísahu vzatými.

2. Závěrkové listy. Pro závěrkové listy platí všeobecná pravidla průvodní odnášející se k listinám smluvním; poskytují důkaz proti tomu, kdo je podepsal (§ 113 s. ř., § 294 nov. s. ř.). Námitky, které vznéstí lze proti listinám smluvním, připouštějí se i proti závěrkovým listům; maj zde průchod zásady o platnosti smluv (§§ 865—877 o. o. z.), o možnosti plnění a o vzájemném plnění dle §§ 878—882 o. o. z., jakož i námitky práva hmotného ve příčině zrušení, zániku a změny práv (zaplacení, novace, postup, kompensace atd.). Avšak soudce vždy má vůli kontrahentů zjistiiti, a proto nemá se držeti slovního smyslu výrazu; má vždy k tomu přihlížeti, že se činí v obchodním styku ujednání ve stručné a úsečné formě — jak tomu jest při závěrkových listech — a proto dopřátí jest při výkladu takových kupeckých listin volnému přesvědčení a soudcovskému uvážení širších mezí, než při ostatních smluvních listinách práva občanského.

IV. Převod závěrkových not. Závěrkově noty nenáleží sice mezi papíry, jež obch. zák. prohlášeny jsou za rubopisem převoditelné, avšak často nakládá se s nimi v obchodu jako s papíry cennými, tak jmenovitě, když kupec disponuje se zbožím tím, že převede závěrkovou notu. Postup jich provádí se tedy jako při cessi pohledávky nebo nějakého nároku, odevzdáním cessionáři a vyznačením cesse na závěrkové notě neb zvláštní listinou.

V. Právo poplatkové.

1. Závěrkové noty sensálů podrobeny jsou kolku 5 kr. za kus (§ 13 popl. nov. ze dne 29. února 1864 č. 20 ř. z.). Předkládají-li se však tyto noty k soudu, jest zapraviti z nich poplatek předepsaný pro právní jednání (p. s. 93 popl. z.) i tehdy, nemají-li závěrkové noty všech předepsaných náležitostí, obzvláště neobsahují-li jména kontrahentů, poněvadž dle čl. 73 odst. 2 uvedení jmen stran v závěrkové notě nezbytně se nevyhledává. Pro poplatkovou povinnost nemá významu okolnost, jsou-li v závěrkové notě náležitosti právního jednání právem občanským předepsané vyznačeny čili nic; stačí, prokáže-li se, že se jedná o závěrkovou notu a vidno-li z obsahu její, že bylo prodáno zboží nebo cenné papíry (nález ze dne 18. února 1895 č. 887 sb. »Budwinski« č. 8424). (Viz čl. Dohodci obchodní.)

2. O poplatcích při závěrkových listech viz čl. »Dopisy obchodní«.

Nouze (v právu trestním).

I. Pojem.

Nouze jest stav, který má ten účinek, že čin trestný za trvání jeho spáchaný, stává se beztrestným. Nouze definuje se také jako nejkrajnější právo sebe zachrániti třebaš na útraty a úkor jiných, je-li tu nebezpečí ztráty existence. Dle náhledu několika spisovatelů nevyhledává pojem nouze, aby nebezpečí tu již bylo nebo v přítomnosti nastávalo, a rovněž ne, aby život byl ohrožen. I nebezpečí pro majetek může dostoupiti míry takové, že jen mimořádná síla mravní jest s to, aby jemu odolala resp. je překonala, tak že záchrana toliko zasáhnutím v majetek cizí jest možnou. Naproti tomu Kant, Fichte, Hegel, Köstlin, Wessely za různých modifikací obmezují pojem nouze jen na přítomné nebezpečí životu hrozící. Jiní považují nebezpečí pro tělo a život za dostatečné (Feuerbach, Heftler, Wächter). Nouze nepřičetnost buď zakládá nebo ji pouze finguje, ježto v nedostatku síly duševní nelze vinu spatřovati. Nouze má místo nejen při zachránění vlastní existence, nýbrž i při zachránění existence jiného, pokud by nouze tato tak na zachraňujícího působila, jako by se jednalo o jeho vlastní existenci; avšak kruh těchto třetích osob obmezuje se pouze na příbuzné pachatelovy. Nouze lišiti jest od práva nutné obrany, která má místo jen při odražení bezprávného útoku. Právní pořekadlo, »nouze nezná zákona«, svědčí nejlépe tomu, že pojem nouze není totožný s pojmem »nutné obrany«, ježto nutná obrana dle všeobecně uznaných zásad na určité zákonné meze vázána jest, kdežto ohledně nouze daleko větší rozsah se hájí. Hlavními znaky nouze jsou tedy z pravidla: přítomné nebezpečí hrozící životu pachatelovu nebo životu jeho příslušníků, a nikoli pouze bezprávný útok jako při nutné obraně; spáchané právní porušení nesmí býti větší, než pokud jeho k vyvážnutí z nouze potřebí jest a pokud to ovšem pachatelem za trvání nouze posouzeno býti mohlo.